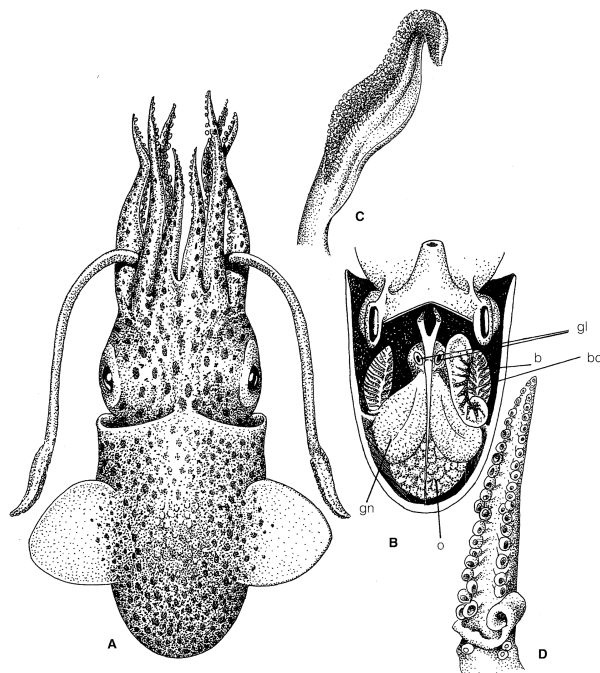

Nederlandse fauna: *Sepietta oweniana* eruit. *Rondeletiola minor* nog niet erin!

Jeroen Goud & Ate de Heij
NCB Naturalis, Leiden

Summary. After investigating literature and collections we show that *Sepietta oweniana* (d'Orbigny, 1839) should be removed from the list of the Dutch fauna. A sample collected in 1877 attributed to this species contains instead 2 specimens *Rondeletiola minor* (Naef, 1912). A male specimen of *Rondeletiola minor* has recently been found in the northern North Sea and is a new addition to the Swedish fauna and is reported here.

De eerste directeur dr. P.P.C. Hoek van het huidige NIOZ op Texel, toen het Zoölogisch Station in Den Helder, schrijft in 1893 het artikel 'Aantekeningen over de Cephalopoden, aanwezig in de verzameling van het Zoölogisch Station te Den Helder'. Op pagina 59 vermeldt hij onder het kopje: 2. *Sepioloa scandica*, Stp.: "In 1877 werden op de Westerschelde niet ver van Vlissingen en ook in de Noordzee enkele exemplaren van een *Sepioloa* verzameld, die als *S. Rondeletii* in de verzameling der vereeniging geplaatst werden. Dit is een onjuiste determinatie geweest: de vinnen. . . . enz. . . van deze zelfde soort werden nu in 1884 aan den binnenkant van Callobank (Mond van de Westerschelde) tot bij de ton van het Zuiderhoofd op een diepte van 7 vaam nog zes exemplaren door mij gevangen, en deze bevinden zich thans eveneens in de verzameling van het Station."

Afbeelding overgenomen uit Guerra, 1992: fig.22, p. 93. *Rondeletiola minor*. (A) Dorsaal aanzicht en (B) opengewerkt aanzicht met lichaams- en matelholte (gn = nidamentaalklier; o = ovarium; bc = bursa copulatrix; gl = licht gevend orgaan op inktzak; b = kieuw), (C) = tentakel uiteinde van een vangarm en (D) paringsarm (hectocotylus) van een mannetje.

In 1925 publiceert Georg Grimpe uit Leipzig het werk 'Zur Kenntnis der Cephalopodenfauna der Nordsee'. Hij vermeldt op pagina 14 onder het hoofdje: 3. *Sepietta oweniana* (Orb.) Pffr. In de synonymie lijst vermeldt hij: '*Sepioloa oweniana* + *scandica* + (?) *petersii* Steenstrup 1887, p. 65'. Grimpe vervangt *Sepioloa scandica* Steenstrup 1887 in deze publicatie door *Sepietta oweniana* (Orb.) Pffr. Grimpe doet dit op gezag van Pfeffer, 1908. Pfeffer (1908: 49) geeft een synonymie lijst

met daarin alle *Sepioloa scandica*'s (ook van de eerste auteur Steenstrup) als synoniem van *Sepioloa oweniana*.

In het materiaal overzicht vermeldt Grimpe: "1. Von der holländischen Küste: Hoek, 1893, p.59/60 ("Westerschelde, nahe Vlissingen", Callobank, Mond v.d. Westerschelde", "Ton v.h. Zuiderhoofd"). . . . " Van de twee locaties genoemd door Hoek maakt hij hier ten onrechte drie locaties van.

Naef (1912: 248) beschrijft daarna het genus *Sepietta* met als typesoort: *Sepietta oweniana* (D 'Orb)

Het is door de publicaties van Pfeffer en Grimpe dat in alle latere op de Nederlandse fauna betrekking hebben de overzichten steeds de soort *Sepietta oweniana* wordt vermeld. Wij hebben althans geen enkele andere originele melding terug kunnen vinden. Latere meldingen treffen we o.a. aan in Regteren Altena, 1937: 111 (zelfde locatie als Hoek, 1893) en in Entrop, 1959: "Voorkomen: Het dier komt in de Noordzee voor en is bekend van de Westerschelde bij Vlissingen, de mond van de Westerschelde en ook van de Waddenzee. Strandvondsten zijn ons niet bekend."

Boer, 1971: 69, "Jaeckel vermeldt de soort uit de noordelijke Noordzee "im Kattegat haufiger als *S. atlantica*" en "im holländische Küstengebiet (früher auch bis in die Westerschelde)." Is volgens Entrop ook in de Waddenzee aangetroffen. Mij zijn geen verdere gegevens bekend." Ons zijn ook geen verdere gegevens uit de Waddenzee bekend.

Lacourt & Huwae, 1981: 10, "Op grond van enkele literaturopgaven (zie Boer, 1971) is deze soort hier genoemd. Deze vrij kleine soort is zeer zeldzaam langs onze kust".

In de collectie van NCB Naturalis bevindt zich een monster afkomstig uit de collectie van het NIOZ, destijds het Zoölogisch Station te Den Helder, met als vindplaatsgegevens: "Uit de kust van Vlissingen, 1877". Het is duidelijk dat dit monster van 2 dieren de door Hoek in 1893 gemelde vondst anno 1877 is.

Onderzoek aan het monster ter verkrijging van de naar huidige inzichten juiste identiteit was onthullend en wellicht onthutsend. Beide exemplaren behoren overduidelijk tot de soort *Sepietta minor* Naef, 1912a: 267, een paar jaar later al geplaatst in het geslacht *Rondeletia* beschreven door Naef (1916: 3). Deze naam werd echter in 1921 door hem zelf (p. 48) wegens preoccupatie vervangen door de naam *Rondeletiola* (nom. nov.).

Gezien de hier beschreven voorgeschiedenis van het vermeende voorkomen van *Sepietta oweniana* willen wij eventuele toekomstige opstellers van faunalijsten waarschuwen. Neem de soort *Rondeletiola minor* niet op in uw overzicht.

We hebben de soort inmiddels wel aangetroffen in monsters uit het Skagerrak in de noordelijke Noordzee: 1 mannetje met een DML (dorsale mantel lengte) van 18 mm; Zweden,

Noordzee, Skagerrak; 58°00.469'N 9°49.379'E, blok: 45F9; diepte: 150 m; 21.i.2009.

Dankwoord

Voor het verzamelen en sturen van materiaal danken wij het National Board of Fisheries, Sweden' en Barbara Bland. Voor suggesties en verbeteringen danken we Frank Wesselingh.

Literatuur

- BOER, P., 1971. Het voorkomen van inktvissen langs de Nederlandse kust. — Het Zeepaard, 31(4): 65-77.
- ENTROP, B., 1959. Schelpen vinden en herkennen. Thieme, Zutphen, 1-324.
- GUERRA, A., 1992. Mollusca, Cephalopoda. In: Ramos, M.A. et al (eds), Fauna Ibérica 1. CSIC. Madrid, 1-327.
- HOEK, P.P.C., 1893. Aanteekeningen over de Cephalopoden, aanwezig in de verzameling van het zoologische Station Den Helder. — Tijdschrift de Nederlandse Dierkundige Vereniging, serie 2, vol. 4: 57-65.
- GRIMPE, G., 1925. Zur Kenntnis der Cephalopodenfauna der Nordsee. — Wissenschaftliche Meeresuntersuchungen, 16: 1-122.
- JAECKEL, S.G.A., 1958. Cephalopoden. Tierwelt der Nord- und Ostsee, 37: 1-246.
- LACOURT, A.W. & P.H.M. HUWAE, 1981. De inktvissen (Cephalopoda) van de Nederlandse Kust. Wetenschappelijke Mededelingen KNNV, 145: 1-32.
- NAEF, A., 1912. Teuthologische Notizen, 2. Die Gattungen der Sepioliden. Zoologischer Anzeiger, 39: 244-248.
- NAEF, A., 1912. Teuthologische Notizen, 3. Die arten der Gattungen *Sepiolo* und *Sepietta*. Zoologischer Anzeiger, 39: 262-271.
- NAEF, A., 1916. Ueber neue Sepioliden aus dem Golf von Neapel. — Pubblicazioni della Stazione Zoologica di Napoli, 1, 2: 1-10.
- PFEFFER, G., 1908. Cephalopoden. In: Brandt & Apstein, Nordisches Plankton ix: 1-116, 120 figs, Kiel.
- REGTEREN ALTENA, C.O. van, 1937. Bijdrage tot de kennis der fossiele en Recente Mollusken, die op de nederlandsche stranden aanspoelen, en hunner verspreiding. Thesis, Rotterdam: i-xii, 1-184, 12 plts.

Ook scholekster breekt oesterrecord

Gerhard C. Cadée

De opmars van de Japanse oester in Nederland is niet onopgemerkt gebleven. Ook vogels als zilvermeeuw en scholekster reageerden er op. In 2001 schreef ik over mijn eerste waarneming op Texel van een scholekster die een Japanse oester consumeerde (Cadée, 2001). In 2007 bleken opeens meer scholeksters de Japanse oester op hun menu te hebben gezet (Cadée, 2008a). Het is mij nooit duidelijk geworden waarom ze daar weer mee zijn opgehouden. Soms denk ik dat het feit dat zilvermeeuwen toen ook weer actiever werden en sindsdien gebleven zijn, daarvan de oorzaak is. Scholeksters consumeerden alleen losse oesters die langs de waterlijn lagen en daar zolang hadden gelegen dat hun sluitspieren niet meer goed werkten en de kleppen gingen 'gapen'. Dat is het moment waarop de scholekster zijn snavel tussen de kleppen kan wringen en bij het schelpvlees kan komen. Vaak blijft de oesterschelp heel, of slechts een klein afgebroken stukje langs de schelprand toont dat hij door een scholekster is opgegeten. Zilvermeeuwen zijn handiger in het breken van grote schelpdieren: zij laten ze van enige hoogte vallen (Cadée, 2008b). Dat heeft tot gevolg dat het fietspad langs de waddendijk op Texel bezaaid raakt met kapotte oesters én regelmatig door de dijkonderhouder ten behoeve van de fietsers wordt schoongeveegd! Zouden zilvermeeuwen niet genoeg oesters overlaten voor de scholeksters en ze opeten voordat ze lang genoeg aan de hoogwaterlijn liggen om te gaan 'gapen' en beschikbaar komen voor de scholeksters?

Slechts af en toe zie ik nu nog een scholekster een oester eten. Ze hebben het kunstje dus niet verlerd en scholeksters kunnen oud worden, wel 20 tot 30 jaar zoals uit ringgegevens bekend is (Glutz von Blotzheim, 1975). Meestal blijf ik even kijken en bestudeer de oester na afloop. Zo ook op 12 januari 2012. Dit maal was de scholekster bezig met een inderdaad gapende grote oester. Ik heb hem/haar even bij de maaltijd gestoord en een foto van de schelp gemaakt. Enkele uren later,

toen ik weer langs de plaats fietste, zocht ik de nu geheel leeg gegeten oester op (te herkennen van de foto) en nam hem mee naar huis. Daar opgemeten bleek hij 12,3 cm lang, dat is duidelijk groter dan de grootste die ik in 2008 mat, die was 9,2 cm lang. De lengte varieerde toen van 2,8 – 9,2 cm en het gemiddelde was 6,3 cm. Hiermee heeft dus na de zilvermeeuw (Cadée, 2012) ook de scholekster een record gebroken. Zouden zij ook trainen voor de Olympische spelen van dit jaar?

Literatuur

- CADÉE, G.C., 2001. Scholekster eet Japanse oester (*Crassostrea gigas*). — Spirula, 323: 113-114.
- CADÉE, G.C., 2008a. Oystercatchers *Haematopus ostragalus* catching Pacific oyster *Crassostrea gigas*. — Basteria, 72: 25-31.
- CADÉE, G.C., 2008b. Herring gulls feeding again on Pacific oysters *Crassostrea gigas* in the Dutch Wadden Sea near Texel. — Basteria 72: 33-36.
- CADÉE, G.C., 2012. Zilvermeeuw vestigt nieuw record. — Spirula (in press).
- GLUTZ VON BLOTZHEIM, U.N., 1975. Haematopidae. — Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Bd 6: 25-91.

Adres van de auteur:

Kon. NIOZ, Postbus 59
1790 AB den Burg
gerhard.cadee@nioz.nl

De geconsumeerde Japanse oester aan de voet van de Waddendijk Texel, 12 januari 2012